

NACIONĀLAIS
ATTĪSTĪBAS
PLĀNS 2020

EIROPAS SAVIENĪBA

Eiropas Sociālais
fonds

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ

Izglītības un zinātnes
ministrija

**LATVIJAS
UNIVERSITĀTE**
ANNO 1919

Latvijas Universitāte
Pedagoģijas, psiholoģijas un
mākslas fakultāte

IZGLĪTĪBAS PĒTNIECĪBAS
INSTITŪTS

**Starptautiskā mācību vides pētījuma OECD TALIS 2018
rezultāti: skolotāji un skolu direktori – vadība un līderība,
novērtēšana un atsauksmes par darbu, apmierinātība ar darbu**

Rīga, 2020

Par TALIS pētījumu

Starptautisko mācību vides pētījumu TALIS (*Teaching and Learning International Survey*) organizē un vada Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development). No 2016. līdz 2019. gadam norisinājās pētījuma trešais cikls TALIS 2018, kurā galvenais datu iegūšanas etaps norisinājās 2018. gada pavasarī. Latvijā pētījumu kā IZM (projekta vadītāja Larisa Pekša) sadarbības partneris veic LU Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultātes Izglītības pētniecības institūts (LU PPMF IPI). Kopumā pētījumā, aptaujājot pamatskolas vecāko klašu skolotājus un viņu skolu direktorus, piedalījās 47 valstis vai valstu daļas. No Latvijas piedalījās 135 skolu 2315 skolotāji un 136 skolu direktori. Liels paldies pētījuma dalībniekiem!

Latvija piedalījās arī pētījuma otrajā ciklā 2013. gadā. Galvenie tā pētījuma rezultāti Latvijas kontekstā ir publicēti kolektīvajā monogrāfijā A.Geskes redakcijā *Skolotāji Latvijā un pasaulē*, kura pieejama arī tiešsaistē LU PPMF IPI mājas lapā ipi.lu.lv.

TALIS ir plaša apjoma pētījums, kura fokusā ir skolotāji un skolu direktori, viņu darba apstākļi un mācību vide skolās. Pētījuma gaitā tiek iegūti starptautiski salīdzināmi dati par mācību vidi un skolotāju darba apstākļiem skolās visā pasaulē. *TALIS* pētījuma mērķis ir sniegt ticamu, aktuālu un salīdzināmu informāciju no skolu praktiķu perspektīvas, lai palīdzētu valstīm pārskatīt un formulēt politiskos lēmumus kvalitatīvai skolotāju profesijas attīstībai. Dalība *TALIS* pētījumā ir iespēja skolotājiem un skolu direktoriem dot savu ieguldījumu izglītības politikas veidošanā. Starptautiskā analīze sniedz dalībvalstīm iespēju identificēt citas valstis, kas saskaras ar līdzīgiem izaicinājumiem, un mācīties no citu politiskajiem lēmumiem. Pētījumam ir trīs mērķgrupas – izglītības politikas veidotāji, praktiķi izglītības sistēmā un pētnieki. Izglītības politiķi varēs izmantot pētījuma rezultātus, lai varētu efektīvi atbalstītu skolotāju profesiju un nodrošināt labākos apstākļus mācīšanai un mācībām. Izglītības praktiķiem un citām ar izglītību saistītām personām būs pieejami dati pamatotām diskusijām par mācību procesu, lai turpinātu to uzlabot.

Atbilstoši OECD rezultātu publiskošanas politikai, daļa pētījuma rezultāti tika publicēti 2019. gadā, bet otra daļa – 2020. gadā. Pirmais ziņojums (Latvijas skolotāju un skolu direktoru kvalifikācija, nodarbinātība un slodze, darbā ievadīšana un profesionālā pilnveide), tāpat kā šis ziņojums pieejams tiešsaistē LU PPMF IPI mājas lapā ipi.lu.lv. Šos ziņojumus sastādīja pētījuma vadītājs Latvijā prof. Andrejs Geske.

Vadība un līderība

Līderībai skolā, kuru realizē skolas direktors, citi vadības darbinieki un skolotāji, ir būtiska ietekme uz skolēnu mācīšanos. Tas ir viens no nozīmīgākajiem skolas līmeņa faktoriem, kas ietekmē skolēnu sasniegumus un individuālo izaugsmi. Sekmīga līderība var nodrošināt radošu vidi, kurā skolotājiem iespējams realizēt labākās aktivitātes, kuras paaugstina mācību efektivitāti.

Skolas autonomija

Skolas autonomija ir būtisks faktors līderības nodrošināšanai. Tikai skolas autonomijas apstākļos profesionāli skolas darbinieki var pieņemt vislabākos lēmumus. Jāatzīmē, ka skolas autonomija pati par sevi nenodrošina efektīvu līderību, bet ir tai nepieciešamais priekšnoteikums. Tāpat skolas autonomijai ir jābūt saistītai gan ar tās darbības kontroli, gan ar nepieciešamā atbalsta nodrošināšanu. Bez viena vai otra skolas darbības rezultāti var kļūt arī ļoti vāji.

1. tabulā parādīta skolu autonomija dažādu lēmumu pieņemšanā no skolas direktora skatu punkta. A kolonnā ir skolu skaits procentos, kurās lēmums tiek pieņemts skolā. Šī lēmuma pieņemšanā var būt iesaistīti skolu direktori, citi skolas vadības locekļi, skolotāji un/vai skolas padome. B kolonnā ir skolu skaits procentos, kurās attiecīgie lēmumi netiek pieņemti. Šos lēmumus pieņem ārpus skolas, piemēram, skolu dibinātāji. C kolonnā ir skolu skaits procentos, kurās lēmumus pieņem saskaņojot.

No 1. tabulas redzams, ka Baltijas valstīs, salīdzinot ar Somiju, ir augsta skolas autonomija skolotāju pieņemšanā darbā un atbrīvošanā no darba. Šādus lēmumus autonomi Baltijas valstīs pieņem 91 līdz 100 skolu. Pilnīga autonomija šajā aspektā ir Lietuvas skolām. Somijā ceturtdaļā līdz trešdaļā gadījumu šādus lēmumus pieņem saskaņojot, bet 18% gadījumu skolotājus izvēlās ārpus skolas un 42% gadījumu skolotājus atbrīvo ar lēmumiem ārpus skolas. Vidēji OECD valstīs lēmumus par skolotāju izvēli 70% pieņem skolā un 23% ārpus skolas.

Skolotāju algas noteikšanā skolu autonomija ir ievērojami zemāka. Vidēji OECD valstīs skolotāju sākuma algu skolās nosaka 33% gadījumu, bet algu paaugstināšanu – 32% gadījumu. Ārpus skolas sākuma algu nosaka 59% gadījumos, paaugstināšanu – 58%. Latvijā skolu autonomija šajā jomā ir virs OECD vidējā un ievērojami virs Somijas, kur skolotāju algu vairāk nekā 70% gadījumu nosaka ārpus skolas.

1. tabula. Skolu skaits procentos, kurās attiecīgos lēmumus pieņem skolās, ārpus skolām vai saskaņojot. Dati no skolu direktoru aptaujām

Lēmuma pieņemšanas joma	Igaunija			Somija			Latvija			Lietuva		
	A	B	C	A	B	C	A	B	C	A	B	C
Skolotāju izvēle darbam skolā	96	0	4	49	18	33	94	0	6	100	0	0
Skolotāju atbrīvošana no darba vai atstādināšana	97	0	3	32	42	26	91	0	3	100	0	0
Skolotāju sākotnējās darba algas noteikšana	77	5	18	13	77	10	45	28	27	46	21	34
Skolotāja darba algas pieauguma noteikšana	47	23	29	13	73	14	44	29	26	46	18	37
Lemšana par skolas budžeta sadalījumu	63	6	32	85	4	12	37	9	54	63	6	31
Skolēnu disciplīnas politikas un procedūru noteikšana	93	0	7	76	3	21	80	0	20	91	0	9
Skolēnu novērtēšanas politikas noteikšana	92	1	8	37	30	32	57	3	40	58	4	38
Skolēnu uzņemšanas apstiprināšana	81	1	18	63	19	18	86	1	13	70	3	27
Mācību līdzekļu izvēle	96	1	4	99	0	1	79	0	21	90	1	10
Mācību priekšmetu satura noteikšana	71	5	25	43	24	33	49	13	38	67	6	27
Piedāvāto mācību priekšmetu izvēle	89	0	12	58	9	33	56	8	36	74	7	19

A - Lēmums tiek pieņemts skolā, %

B - Lēmums tiek pieņemts ārpus skolas, %

C - Lēmums tiek pieņemts saskaņojot, %

Arī ar savu budžetu skolas daudzos gadījumos nevar pašas rīkoties. OECD valstīs vidēji rīcības brīvība šādu lēmumu pieņemšanā ir 71% skolās, bet 16% gadījumu lēmumi tiek pieņemti ārpus skolas. Latvijas skolām šajā jomā ir ievērojami zemāka autonomija – tikai 37% gadījumos par to lemj pašas skolas, bet 9% - ārpus skolas. Ja Somijas skolām bija ievērojami zemāka autonomija attiecībā uz skolotājiem un viņu algām, tad šajā gadījumā autonomija ir ievērojami augstāka.

Lēmumos, kas attiecināmi uz skolēniem, skolu autonomija ir lielāka nekā lēmumos, kas attiecināmi uz skolotājiem. Baltijas valstīs un Somijā skolēnu disciplīnas politiku skolas autonomi nosaka no 93% (Igaunijā) līdz 76% (Somijā). Arī vidēji OECD valstīs situācija ir līdzīga – 87%. Skolēnu novērtēšanas politikā skolu autonomija ir zemāka. To var skaidrot ar sabiedrības un skolu dibinātāju interesi par skolēnu sasniegumiem un viņu progresu, t.i. par pašas skolas novērtēšanu. Lai to veiktu arī skolēnu sasniegumu vērtēšanai vajadzētu būt unificētai. Somijā tikai 37% skolu ir autonomas šajā jomā, pretēja situācija ir Igaunijā – 92%, Latvijā un Lietuvā – 57%.

Lielākā skolu autonomija ir mācību līdzekļu izvēlē – vidēji OECD valstīs 87%. Somijā šī izvēle atstāta skolu ziņā 99% gadījumu, bet ievērojami zemāka tā ir Latvijā – 79%. Izglītības sistēmas reformas apstākļos un skolu cīņā par izdzīvošanu svarīgs aspekts ir dažādu mācību priekšmetu piedāvājums skolās. Latvijā

tikai 56% skolu direktoru norāda, ka tā ir tikai skolas izvēlē. 36% gadījumu tas tiek saskaņots ar institūcijām ārpus skolas, bet 8% gadījumu skolas piedāvāto mācību priekšmetu sarakstu nosaka ārpus skolas.

Lēmumi skolā

2. tabulā parādīta lēmumu pieņemšana skolā. A kolonnā ir skolu skaits procentos, kurās lēmumu pieņem skolas direktors vienpersoniski, nekonsultējoties ar citiem skolas darbiniekiem. B kolonnā ir skolu skaits procentos, kurās attiecīgā jomā direktors lēmumu nepieņem. C kolonnā ir skolu skaits procentos, kurās attiecīgie lēmumi tiek pieņemti direktoram konsultējoties ar citiem skolas vadības pārstāvjiem, skolotājiem vai skolas padomi.

2. tabula. Skolu skaits procentos, kurās attiecīgos lēmumus skolā pieņem direktors vienpersoniski, direktors tos nepieņem vai pieņem saskaņojot. Dati no skolu direktoru aptaujām

Lēmuma pieņemšanas joma	Igaunija			Somija			Latvija			Lietuva		
	A	B	C	A	B	C	A	B	C	A	B	C
Skolotāju izvēle darbam skolā	30	5	65	76	19	6	59	4	37	79	0	21
Skolotāju atbrīvošana no darba vai atstādināšana	59	3	38	50	46	5	63	7	31	83	1	17
Skolotāju sākotnējās darba algas noteikšana	87	6	7	21	78	1	33	35	32	50	23	27
Skolotāja darba algas pieauguma noteikšana	61	25	15	23	76	1	22	38	41	48	20	32
Lemšana par skolas budžeta sadalījumu	39	10	51	71	6	23	20	16	64	19	17	64
Skolēnu disciplīnas politikas un procedūru noteikšana	9	16	75	47	10	44	4	19	77	7	34	60
Skolēnu novērtēšanas politikas noteikšana	4	30	66	20	43	38	1	29	70	4	38	59
Skolēnu uzņemšanas apstiprināšana	46	11	43	78	20	4	72	7	21	68	8	24
Mācību līdzekļu izvēle	3	56	42	12	48	40	0	43	57	0	79	21
Mācību priekšmetu satura noteikšana	2	49	49	6	57	37	1	45	54	0	70	30
Piedāvāto mācību priekšmetu izvēle	5	17	79	22	20	58	4	32	63	5	37	58

A - Direktors skolā izlemj vienpersonīgi, %

B - Direktors skolā nelemj, %

C - Direktors skolā izlemj kopā ar citiem, %

Aplūkojot Somiju un Baltijas valstis, redzams, ka daudzos gadījumos skolu direktori rīkojas atšķirīgi. Izvēloties skolotājus, Somijā tikai 6% gadījumu direktori konsultējas ar citiem skolas darbiniekiem. Pretēji tam Igaunijā konsultācijas notiek 65% gadījumu. Latvijā un Lietuvā attiecīgi 37% un 21% gadījumos.

Vismazāk vienpersoniski skolu direktori pieņem lēmumus, kas saistīti ar skolēnu mācīšanos – novērtēšana, mācību līdzekļu izvēle, mācību priekšmeta satura noteikšana. Tomēr arī šajā jomās skolas direktori iesaistās lēmumu pieņemšanā. Piemēram, daudzi direktori iesaistās mācību priekšmeta satura noteikšanā. Tādi Latvijā ir 54%, Igaunijā 49%, Somijā 37% un Lietuvā 30%. Te būtu nepieciešami papildus dati, kādā veidā

un kamdēļ šī iesaiste notiek, jo maza iespējamība, ka skolas direktors būtu kompetents visu skolas priekšmetu saturā.

Kopā pētījumā tika aplūkotas 11 lēmumu pieņemšanas jomas. Dažādās valstīs direktori tajās iesaistās atšķirīgi. Vislielākā iesaiste ir Čehijas skolu direktoriem – viņi vidēji piedalās lēmumu pieņemšanā 9,8 jomā. Tālāk seko Jaunzēlandes (9,0), Slovākijas (8,8) un Igaunijas (8,7) skolu direktori. Tāpat lielā mērā iesaistās direktori no vairākām citām valstīm, piemēram Latvijā (8,2), Lietuvā (7,7), Zviedrijā (7,6), Krievijā (7,4), Somijā (6,8). Vidēji OECD valstīs direktori iesaistās lēmumu pieņemšanā 6,3 jomās. Dažās valstīs skolu direktoru uzdevumi ir ļoti fokusēti un viņi maz ņem dalību citos. Piemēram, tādās valstīs kā Japānā, Korejā, Taivānā, Spānijā, Kiprā skolu direktori vidēji iesaistās ne vairāk kā četrās jomās.

Vadības komandas

Skolas līderībā, kuru realizē skolas direktors un skolas vadības komanda, svarīgs ir tieši vadības komandas sastāvs. Tas raksturo gan skolas demokrātijas pakāpi, gan skolas iespējas efektīvi realizēt savas funkcijas. Tomēr ne visās skolās ir vadības komandas. 100% visās ir tikai četrās pētījuma dalībvalstīs – Anglijā, Austrālijā, Maltā un Singapūrā. Lietuvā vadības komandas ir 94% skolu, Latvijā 91%, Igaunijā 86% un Somijā 71%. Vadības komandas parasti nav mazajās skolās. Piemēram, Latvijā tajās vidēji mācās 108 skolēni, Igaunijā – 72.

3. tabulā parādīts skolas vadību komandu sastāvs Somijā, Baltijas valstīs un vidēji OECD valstīs. Tabula sastādīta no skolas direktoru aptaujas anketas datiem, kuros norādīts vai minētās personas ir iekļautas skolas vadības komandā. Protams, ka vadības komandas sastāvā ir arī skolas direktors, bet tomēr Igaunijā un Lietuvā daži skolu direktori ir atzīmējuši, ka viņi nav šo komandu locekļi. Tāpat vadības komandās plaši pārstāvēti direktoru vietnieki (Latvijā 96% skolās, OECD valstīs vidēji 82% skolās).

3. tabula. Skolas vadības komandās iekļautās personas (procenti). Dati no skolu direktoru aptaujām

	Igaunija	Somija	Latvija	Lietuva	OECD
Direktors	99	100	100	95	99
Direktora vietnieks	91	98	96	98	82
Grāmatvedis	16	4	18	44	40
Nodaļu vadītāji	30	35	7	20	52
Skolotāji	49	85	65	44	56
Skolas padomes pārstāvji	33	5	67	78	41
Vecāki vai aizbildņi	18	5	28	43	29
Skolēni	32	3	41	41	25
Citi	45	8	22	13	24

Bieži skolas vadības komandās ir iekļauti skolotāji (OECD valstīs vidēji 56%, Somijā 85%, Latvijā 65%, Igaunijā 49%, Lietuvā 44%). Valstīs ir ļoti atšķirīgas un pretējas pieejas par skolēnu iekļaušanu skolas vadības komandās. 97% Kolumbijas skolās vadības komandās iekļauti skolēni, 68% Korejas skolās. Nemaz skolēni nav iekļauti Japānā, nelielā skaitā skolu Nīderlandē un Zviedrijā (abās valstīs apmēram 1%), Norvēģijā un Somijā (abās apmēram 3% skolu). Baltijas valstīs skolēni iekļauti biežāk nekā vidēji OECD valstīs (no 32% Igaunijā līdz 41% Latvijā un Lietuvā).

Tāpat pētījuma dalībvalstīs ir atšķirīgas pieejas vecāku iekļaušanai skolas vadības komandās. Ir valstis, kurās vairāk nekā 80% skolu vadības komandās ir skolēnu vecāki (Kolumbija, Turcija, Rumānija, Koreja, Meksika). Tāpat ir valstis, kurās vecāki skolas vadības komandās ir retāk nekā 5% (Somija, Norvēģija, Japāna, Nīderlande, Zviedrija). No Baltijas valstīm lielākā vecāku pārstāvniecība ir Lietuvā (43% skolās), mazākā – Igaunijā (18%). Latvijā situācija ir pa vidu un atbilstoši OECD valstu vidējam – 28%.

Salīdzinot skolas vadības komandas Somijā un Baltijas valstīs, redzams, ka Somijā ir atšķirīga pieeja, bet Baltijas valstīs vairāk līdzīgas. Somijā vadības komandas parasti sastāv no direktora, vietnieka un skolotājiem. Baltijas valstīs ir vēl plaša skolas padomes, skolēnu un viņu vecāku pārstāvniecība.

Skolu direktoru līderība

OECD PISA 2015 pētījumā tika parādīta cieša saistība starp skolēnu sasniegumiem un skolas autonomiju kombinācijā ar stingru līderību. TALIS 2018 pētījumā skolu direktoru līderība tika aplūkota trīs aspektos – mācību līderība (tiešā un netiešā), administratīvie uzdevumi un sistēmiskā līderība (skat. 4. tab.). Par katru no 11 līderības tipu bija atsevišķs jautājums, kurā bija jānorāda cik bieži attiecīgās darbības veiktas pēdējo 12 mēnešu laikā. 5. tabulā parādīts direktoru viedoklis par šo aktivitāšu veikšanas biežumu (summētas atbildes “bieži” un “ļoti bieži”) Igaunijā, Somijā, Latvijā, Lietuvā un vidēji OECD valstīs.

No tiešām mācību līderības aktivitātēm Latvijas skolu direktori visbiežāk sniedz skolotājiem uz novērojumiem balstītu atgriezenisko saiti. To kā biežu vai ļoti biežu atzīmējuši 81% direktoru. Vidēji citās pētījuma dalībvalstīs šī aktivitāte tiek īstenota daudz retāk (vidēji OECD valstīs – 50%, Lietuvā – 61%, Somijā – 38%, Igaunijā tikai 35%). Arī biežāk nekā vidēji OECD valstīs (59%) Latvijas skolu direktori sadarbojas ar skolotājiem skolēnu disciplīnas problēmu risināšanā (62%). Somijā to atzīmējuši 56% direktoru, Lietuvā 44%, bet Igaunijā tikai 35%. Apmēram puse Latvijas skolu direktoru (54%) atzīmē, ka bieži nodarbojas ar profesionālās pilnveides plānu izstrādi skolai. Tas atbilst OECD vidējam. Ievērojami biežāk ar to nodarbojas Somijas skolu direktori (71%). Retāk nekā OECD vidēji (41%) Latvijas skolu

direktori atzīmējuši, ka bieži vēro mācības klasē (36%), daudz retāk mācības klasē vēro Igaunijas un Somijas skolu direktori (attiecīgi atzīmējuši 15% un 10% direktoru).

Visbiežākā Latvijas skolu direktoru netiešā mācību līderības aktivitāte ir darbības, lai nodrošinātu, ka skolotāji jūtas atbildīgi par skolēnu mācību rezultātiem – 90% direktoru tās atzīmējuši kā biežas vai ļoti biežas. Tas ir biežāk nekā vidēji OECD valstīs (63%) un ievērojami biežāk nekā Igaunijā (53%) un Somijā (45%).

4. tabula. Skolu direktoru līderības aspekti un veidi

Tiešās mācību līderības aktivitātes	Sadarbība ar skolotājiem, lai risinātu disciplīnas problēmas klasē Profesionālās pilnveides plāna izstrāde skolai Atgriezenisko saite skolotājiem, balstoties uz novērojumiem Mācību vērošana klasē
Netiešās mācību līderības aktivitātes	Darbības, lai nodrošinātu, ka skolotāji uzņemas atbildību par mācīšanas prasmju uzlabošanu Darbības, lai nodrošinātu, ka skolotāji jūtas atbildīgi par skolēnu mācību rezultātiem Darbības, lai atbalstītu sadarbību starp skolotājiem jaunu mācīšanas paņēmieni izveidošanā
Administratīvie uzdevumi	Skolas administratīvās procedūras un ziņojumi Ar stundu sarakstu saistīto problēmu risināšana
Sistēmas līderība	Sadarbība ar citu skolu direktoriem sarežģītu darba uzdevumu risināšanā Informācija vecākiem par skolu un skolēnu sekmēm

5. tabula. Skolu skaits procentos, kurās direktors bieži vai ļoti bieži veic attiecīgās līderības aktivitātes.

Dati no skolu direktoru aptaujām

	Igaunija	Somija	Latvija	Lietuva	OECD
Sadarbība ar skolotājiem, lai risinātu disciplīnas problēmas klasē	35	56	62	44	59
Mācību vērošana klasē	15	10	36	45	41
Atgriezenisko saite skolotājiem, balstoties uz novērojumiem	35	38	81	61	50
Darbības, lai atbalstītu sadarbību starp skolotājiem jaunu mācīšanas paņēmieni izveidošanā	45	65	70	63	59
Darbības, lai nodrošinātu, ka skolotāji uzņemas atbildību par mācīšanas prasmju uzlabošanu	49	49	83	81	63
Darbības, lai nodrošinātu, ka skolotāji jūtas atbildīgi par skolēnu mācību rezultātiem	53	34	90	87	68
Informācija vecākiem par skolu un skolēnu sekmēm	41	17	50	46	55
Skolas administratīvās procedūras un ziņojumi	63	35	71	86	65
Ar stundu sarakstu saistīto problēmu risināšana	25	76	24	12	42
Sadarbība ar citu skolu direktoriem sarežģītu darba uzdevumu risināšanā	27	53	37	44	37
Profesionālās pilnveides plāna izstrāde skolai	38	71	54	48	55

Nedaudz retāk Latvijas skolu direktori veic darbības, lai nodrošinātu, ka skolotāji uzņemas atbildību par skolēnu mācīšanas prasmju uzlabošanu (83%). Tomēr šādas Latvijas skolu direktoru aktivitātes arī ir biežākas nekā OECD vidēji (63%), Lietuvā (81%), Igaunijā un Somijā (abās 49%). 70% Latvijas skolu direktori bieži veic darbības, lai atbalstītu skolotāju sadarbību. Tas ir biežāk nekā kaimiņvalstīs un ļoti svarīgi jaunās skolu reformas aspektā. Vidēji mācību līderības aktivitātes Latvijas skolu direktori veic biežāk nekā OECD valstīs vidēji, kā arī daudz biežāk nekā Igaunijas un Somijas skolu direktori.

Kopumā daudz laika skolu direktoriem aizņem dažādas administratīvas procedūras un ziņojumu rakstīšana. Latvijā kā biežas šīs darbības atzīmējuši 71% direktoru (OECD valstīs vidēji 65%). Daudz mazāk ar šīm darbībām ir aizņemti Somijas skolu direktori (35%), bet viņi savukārt daudz biežāk noslogoti ar stundu sarakstu problēmu risināšanu (76%). Tas ir trīs reizes vairāk nekā Latvijā un Igaunijā, un pat sešas reizes vairāk nekā Lietuvā.

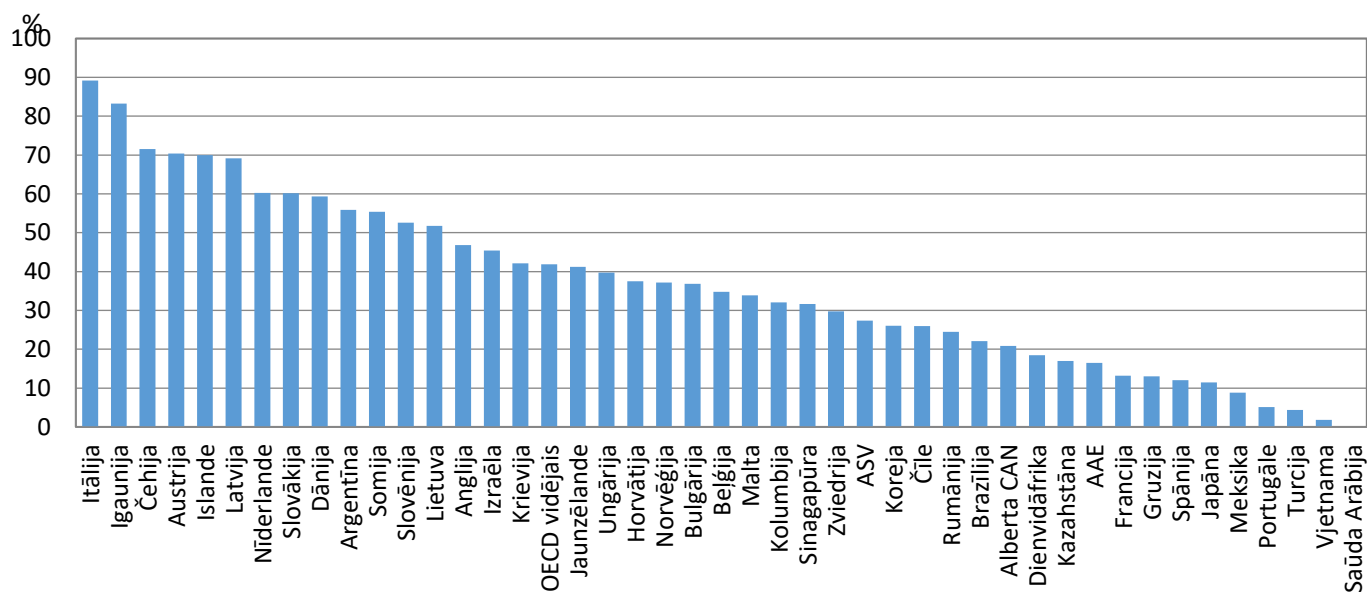
Skolotāju līderība

Viens no faktoriem, kurš raksturo skolotāju līderību skolā, ir viņu dalība skolas lēmumu pieņemšanā. 6. tabulā ir parādīti seši lēmumu veidi, kuru pieņemšanā skolotājiem var būt ievērojama loma. Tie saistīti ar skolas politiku, mācību saturu un mācīšanu. Skolu direktori norāda, ka Latvijā skolotājiem ir būtiska loma mācību līdzekļu izvēlē (85% no visām Latvijas skolām), skolēnu disciplīnas politikas un procedūru noteikšanā (70%), kā arī skolēnu novērtēšanas politikas noteikšanā. Vismazākā ietekme Latvijas skolotājiem ir uz skolēnu uzņemšanu skolā (7%), bet arī tas ir vairāk nekā Somijā, Lietuvā un vidēji OECD valstīs. Igaunijas skolotājiem tieši šo lēmumu pieņemšanā ir ievērojami lielāka loma (17% skolās viņi tiek iesaistīti), arī citās jomās Igaunijas skolotājiem ir lielāka ietekme. 1. attēlā parādīts salīdzinājums pa visām pētījuma dalībvalstīs. Tajā norādīts cik procentos skolu valstī skolotājiem ir būtiska ietekme uz vismaz četrus no minēto sešu lēmumu pieņemšanu. Visvairāk ir iesaistīti Itālijas skolotāji (89% skolu), tad seko Igaunijas skolotāji (83%). Augsta skolotāju ietekme ir arī Latvijā (69% skolās) un Lietuvā (52%). Kopumā jāatzīmē, ka Somijā un Baltijas valstīs skolotāju iesaiste skolu lēmumu pieņemšanā ir ļoti augsta. Salīdzinot ar 2013. gada pētījuma rezultātiem, šajā jomā Latvijā un Somijā nav būtisku izmaiņu, atšķirības ir par dažiem procentiem mērījumu kļūdu ietvaros. Igaunijā pieaugusi skolotāju ietekme uz kursu satura noteikšanu, bet samazinājusies uz mācību līdzekļu izvēli.

6. tabula. Skolu skaits procentos, kurās attiecīgo lēmumu pieņemšanā skolotājiem ir būtiska loma.

Dati no skolu direktoru aptaujām

	Igaunija	Somija	Latvija	Lietuva	OECD
Skolēnu disciplīnas politikas un procedūru noteikšana	71	38	70	42	40
Skolēnu novērtēšanas politikas noteikšana	81	42	70	52	42
Skolēnu uzņemšanas apstiprināšana	17	1	7	2	7
Mācību līdzekļu izvēle	88	87	85	88	75
Mācību priekšmetu satura noteikšana	83	68	59	78	52
Piedāvāto mācību priekšmetu izvēle	75	64	52	42	39

1. attēls. Skolotāju procents, kuriem ir būtiska loma lēmumu pieņemšanā saistībā ar skolas politiku, mācību saturu un mācīšanu. Dati no skolu direktoru aptaujām.

Skolotāju aptaujās bija 5 jautājumi par viņu autonomiju stundu plānošanā un mācīšanā: Cik lielā mērā jūs piekrītat vai nepiekrītat, ka jūs nosakāt šīs lietas, plānojot stundu un mācot konkrēto klasi? Jautājumi bija Likerta skalā ar atbilžu variantiem “Pilnīgi nepiekrītu”, “Nepiekrītu”, “Piekrītu”, “Pilnīgi piekrītu”. 7. tabulā atainots atbilžu “Piekrītu” un “Pilnīgi piekrītu” apvienojums. Vislielākā skolotāju brīvība ir mācīšanas metožu izvēlē. To atzīmējuši 99% skolotāju Igaunijā, 98% Somijā un Lietuvā, 96% Latvijā un vidēji OECD valstīs. Tāpat lielā mērā skolotājiem ir brīvas iespējas novērtēt skolēnus, noteikt viņu disciplīnu un mājasdarbu daudzumu. Mazākas, bet arī ļoti lielas, ir iespējas noteikt mācību saturu – to skolotāji atzīst no 93% Igaunijā līdz 82% Latvijā.

7. tabula. Skolotāju skaits procentos, kuri piekrīt vai pilnīgi piekrīt, ka viņi nosaka šīs lietas. Dati no skolotāju aptaujām

	Igaunija	Somija	Latvija	Lietuva	OECD
Mācību satura izvēli	93	83	82	86	84
Mācīšanas metožu izvēli	99	98	96	98	96
Skolēnu mācīšanās novērtēšanu	98	95	94	95	94
Skolēnu disciplīnas noteikšanu	94	93	89	95	92
Mājasdarbu daudzuma noteikšanu	94	97	90	94	91

Skolotāju novērtēšana un atsauksmes par darbu

Skolotāju novērtēšanai ir divi aspekti – summatīvais un formatīvais. Pirmais sniedz informāciju skolas vadībai un skolas dibinātājiem informāciju attiecīgu lēmumu pieņemšanai. Otrais ir svarīgs pašam skolotājam, lai varētu izvērtēt savas stiprās un vājās puses, lai varētu uzlabot savu darbu. Pētījumi rāda, ka konstruktīva skolotāju novērtēšana uzlabo skolēnu sasniegumus. Lai novērtēšana būtu jēgpilna jāizpildās vairākiem nosacījumiem – gan vērtētājiem, gan pašiem skolotājiem šajā procesā jāvelta pietiekami daudz laika, vērtētājiem jābūt ziņoņiem par mācību darbu un skolotājiem jāspēj izmantot vērtēšanas rezultātus, vērtēšanas sistēmu kā drošu un validu jāakceptē gan vērtētājiem, gan skolotājiem. Protams, ka novērtēšana nav vienīgais veids, kā pilnīgot skolotāja darbu. Tas realizējās arī nepārtrauktā profesionālā pilnveidē, kopīgās mācīšanās grupās, sadarbībā ar kolēģiem. Tomēr tikai novērtēšana ļauj izveidot sistēmu ar atšķirīgu atalgojumu, kas paaugstina skolotāju motivāciju un sasniegumus.

Jautājumi par novērtēšanu un atsauksmēm pētījumā bija iekļauti gan skolu direktoru, gan skolotāju aptaujās. 8. tabulā parādītas skolotāju atbildes uz jautājumiem par novērtēšanas informācijas avotiem un šīs informācijas lietotājiem. Visbiežāk šo informāciju iegūst un izmanto skolas vadība, tomēr populāri ir arī kolēģu vērtējumi. Somijas skolotāju pieredze ievērojami atšķiras no Baltijas valstu skolotāju pieredzes – viņiem novērtēšana notiek daudz retāk. Piemēram, 61% Somijas skolotāju atzīmē, ka nekad nav saņēmuši novērtējumu par mācību darba novērošanu klasē (Igaunijā 16%, Latvijā un Lietuvā 3%). Vidēji Latvijā un Lietuvā skolotāji tiek vērtēti līdzīgi, Igaunijā mazāk intensīvi.

Jāatzīmē, ka novērtēšanas procesi daudzviet skolās notiek kvalitatīvi un skolotāji atzīst, ka tas rosinājis pozitīvas pārmaiņas (skat. 9. tabulu). Latvijā vairāk nekā 80% skolotāju norāda uz ieguvumiem priekšmeta zināšanu papildināšanā, pedagoģiskajās prasmēs, skolēnu vērtējumu pielietošanā mācīšanās uzlabošanai. Vismazāko iegumi skolotāji redz darbam ar īpašo vajadzību skolēniem un darbam multikulturālā vidē. Arī vairāk nekā puse Somijas skolotāju, kuri ir tikuši novērtēti, atzīst vērtēšanas pozitīvos aspektus.

8. tabula. Skolotāju atbildes procentos uz jautājumu: Kurš šajā skolā izmanto tālāk minētos informācijas veidus, lai sniegtu jums atsauksmes? Dati no skolotāju aptaujām

A – Ārējās personas vai organizācijas

B – Skolas direktors vai skolas vadības komandas pārstāvis(-ji)

C – Citi kolēģi skolā (ne skolas vadības komandas pārstāvji)

D – Šajā skolā es nekad neesmu saņēmis(-usi) atsauksmi

	Igaunija				Somija			
	A	B	C	D	A	B	C	D
Mācību darba novērošana klasē	13%	66%	40%	16%	5%	21%	22%	61%
Skolēnu aptauju atbildes par mācīšanu	7%	52%	14%	36%	3%	14%	8%	79%
Skolotāju zināšanu novērtējums	9%	44%	24%	38%	2%	10%	11%	80%
Skolēnu ārējie rezultāti (piem., valsts pārbauzu darbu rezultāti)	28%	58%	13%	23%	13%	12%	9%	73%
Skolas līmeņa un klases līmeņa rezultāti (piem., mācību darba, projektu, testu rezultāti)	11%	69%	24%	19%	4%	11%	19%	71%
Skolotāju darba pašnovērtējums (piem., novērtējuma portfolio prezentācija, darba analīze, izmantojot video ierakstu)	5%	39%	9%	54%	2%	6%	4%	90%

	Latvija				Lietuva			
	A	B	C	D	A	B	C	D
Mācību darba novērošana klasē	15%	83%	52%	3%	44%	86%	54%	3%
Skolēnu aptauju atbildes par mācīšanu	12%	56%	24%	22%	14%	64%	27%	23%
Skolotāju zināšanu novērtējums	11%	62%	31%	19%	27%	67%	34%	16%
Skolēnu ārējie rezultāti (piem., valsts pārbauzu darbu rezultāti)	24%	69%	24%	12%	24%	63%	24%	24%
Skolas līmeņa un klases līmeņa rezultāti (piem., mācību darba, projektu, testu rezultāti)	9%	76%	34%	8%	14%	77%	40%	11%
Skolotāju darba pašnovērtējums (piem., novērtējuma portfolio prezentācija, darba analīze, izmantojot video ierakstu)	8%	74%	29%	13%	8%	78%	22%	16%

9.tabula. Skolotāju atbildes “Jā” procentos uz jautājumu: Domājot par atsauksmēm, ko esat saņēmis(-usi) pēdējo 12 mēnešu laikā, vai tās rosināja pozitīvas pārmaiņas jūsu skolotāja darbā kādā no tālāk minētajiem aspektiem? Dati no skolotāju aptaujām

	Igaunija	Somija	Latvija	Lietuva
Zināšanas un izpratne manā(-os) galvenajā(-os) priekšmetā(-os)	67%	64%	81%	74%
Pedagoģiskās prasmes manā mācāmajā priekšmetā	78%	67%	88%	85%
Skolēnu vērtējumu pielietojums mācīšanās uzlabošanai	74%	54%	85%	86%
Klasvadība	64%	54%	60%	64%
Metodes darbam ar skolēniem ar īpašām vajadzībām	49%	47%	52%	51%
Metodes darbam multikulturālā vai daudzvalodu vidē	23%	21%	30%	22%

10. tabulā parādīts skolotāju viedoklis par viņu vērtēšanā izmantotiem informācijas avotiem. Latvijā visi skolotāji ir pārliecināti, ka viņu vērtēšanā izmantotā mācību darbu klasē, skolēnu aptaujas (lai arī kādā formā tās notiktu), skolotāju pašvērtējumus un skolēnu sasniegumus skolā, kā arī ārpus skolas. Ļoti līdzīga situācija ir Igaunijā un Lietuvā, bet atšķirīga Somijā – tur skolotāju novērtēšana ir mazāk izteikta. Interesanti atzīmēt, ka gan Latvijā, gan mūsu kaimiņvalstīs, gan vidēji OECD valstīs ievērojama daļa skolotāju uzskata, ka viņu zināšanas netiek iekļautas vērtējumā. Tas var radīt situāciju, ka šie skolotāju nepievērš pietiekamu uzmanību savu zināšanu papildināšanai.

10. tabula. Skolotāju skaits procentos, kuru vērtēšanā tiek izmantoti attiecīgie informācijas avoti. Dati no skolu direktoru aptaujām

	Igaunija	Somija	Latvija	Lietuva	OECD
Mācību darba novērošana klasē	99	70	100	100	96
Skolēnu aptauju atbildes par mācīšanu	96	82	100	100	82
Skolotāju zināšanu novērtējums	90	33	78	83	70
Skolēnu ārējie rezultāti (piem., valsts pārbaužu darbu rezultāti)	98	80	100	99	93
Skolas līmeņa un klases līmeņa rezultāti (piem., mācību darba, projektu, testu rezultāti)	98	62	100	100	94
Skolotāju darba pašnovērtējums (piem., novērtējuma portfolio prezentācija, darba analīze, izmantojot video ierakstu)	87	36	100	99	68

Savukārt 11. tabulā parādīts, kādas darbības skolās tiek veiktas pēc skolotāju novērtēšanas. Gandrīz visās skolās tiek apspriests kādi pasākumi jāveic vājo vietu samazināšanai. Tāpat gandrīz vienmēr tiek izstrādāts profesionālās pilnveides plāns. Daudzos gadījumos novērtēšana var izmantot skolotāja darba pienākumus – slodzes palielināšanu vai samazināšanu, administratīvo un mentora pienākumu palielināšanu vai samazināšanu. Latvijā, kā arī pārējās Baltijas valstīs augsti novērtēšanas rezultāti var sekmēt algas pielikumu vai vienreizējas prēmijas (82 – 89 procenti skolās), tas ievērojami mazāk izteikts Somijā (53%) un citās OECD valstīs (vidēji 41%). Zemu novērtēšanas rezultātu sekas var būt arī finansiālas sankcijas, piemēram, apturēts plānotais algas pieaugums. Tas īpaši raksturīgs Latvijas skolās (28%), mazāk izteikts

Igaunijā un Lietuvā, kā arī OECD vidēji (12 – 15%), toties Somijas skolās tas nenotiek nekad. Daudz biežāk par finansiālām sankcijām zemu novērtētiem skolotājiem draud atlaišana vai līguma nepagarināšana. Tas attiecas uz 76% Somijas skolu, 66% Igaunijas skolu, 50% Latvijas skolu un 35% Lietuvas skolu. Vidēji OECD zems skolotāju novērtējums darba zaudēšanu var izsaukt 51% skolu. Latvijā novērtēšana lielā mērā saistīta arī ar turpmāko karjeras izaugsmi – tas notiek 84% skolu.

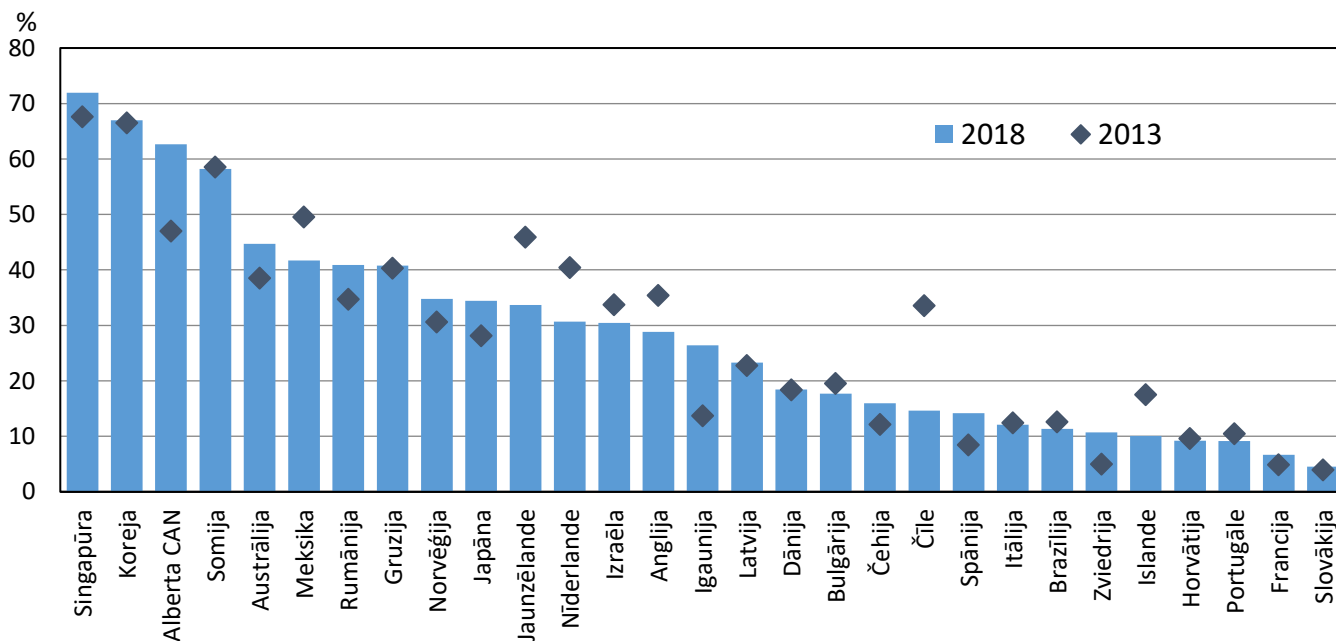
11. tabula. Skolu skaits procentos, kurās pēc skolotāju novērtēšanas tiek veiktas attiecīgās darbības.

Dati no skolu direktoru aptaujām

	Igaunija	Somija	Latvija	Lietuva	OECD
Ar skolotāju tiek apspriesti pasākumi, kā samazināt vājās vietas mācību procesā.	100	97	100	100	98
Tiek izstrādāts profesionālās pilnveides / mācību plāns.	96	89	93	97	90
Tiek piemērotas finansiālas sankcijas, piemēram, skolotājam tiek samazināts ikgadējais darba samaksas palielinājums.	13	0	28	12	15
Tiek nozīmēts mentors, lai palīdzētu uzlabot skolotāja darbu.	79	50	65	64	71
Izmaiņas skolotāja darba pienākumos (piem., viņa/viņas darba slodzes, administratīvo/vadības vai mentora pienākumu palielināšana vai samazināšana)	91	82	86	64	70
Skolotāja atalgojuma palielināšana vai naudas prēmiju izmaksāšana	88	53	89	82	41
Izmaiņas skolotāja karjeras izaugsmes iespējamībā	75	39	84	58	53
Atlaišana vai darba līguma nepagarināšana	66	76	50	35	51

Skolotāju un skolu direktoru apmierinātība ar darbu

2. attēlā parādīts skolotāju viedoklis attiecībā uz savu profesiju – vai tā sabiedrībā tiek cienīta. Redzams, ka tā uzskata vidēji tikai 23% Latvijas skolotāju (laukos 21%, Rīgā 29%) un šis viedoklis kopš 2013. gada nav mainījies. Lielas izmaiņas šajā jomā notikušas Igaunijā – pozitīvai viedoklis pieaudzis no 14% 2013. gadā līdz 26% 2018. gadā. Kopumā pētījuma dalībvalstīs šajā jautājumā ir ļoti lielas atšķirības – no 72% un 68% Singapūrā un Korejā līdz 5% un 4% Francijā un Slovākijā. Katrā ziņā uzskats, ka darbs tiek cienīts, palīdz strādājot ar skolēniem un viņu vecākiem.

2. attēls. Skolotāju skaits procentos, kuri piekrīt vai pilnīgi piekrīt, ka skolotāja profesija sabiedrībā tiek cienīta. Dati no skolotāju aptaujām.

12. tabulā parādīti skolu direktoru viedokļi par skolotāju profesijas nozīmīgumu sabiedrībā. Kopumā viņi ir optimistiskāki nekā skolotāji. Igaunijā 2018. gadā direktoru viedoklis ir kļuvis daudz pozitīvāks nekā 2013. gadā (starpība 28 procentpunkti), Latvijā – nedaudz pesimistiskāks (mīnus 11 procentpunkti).

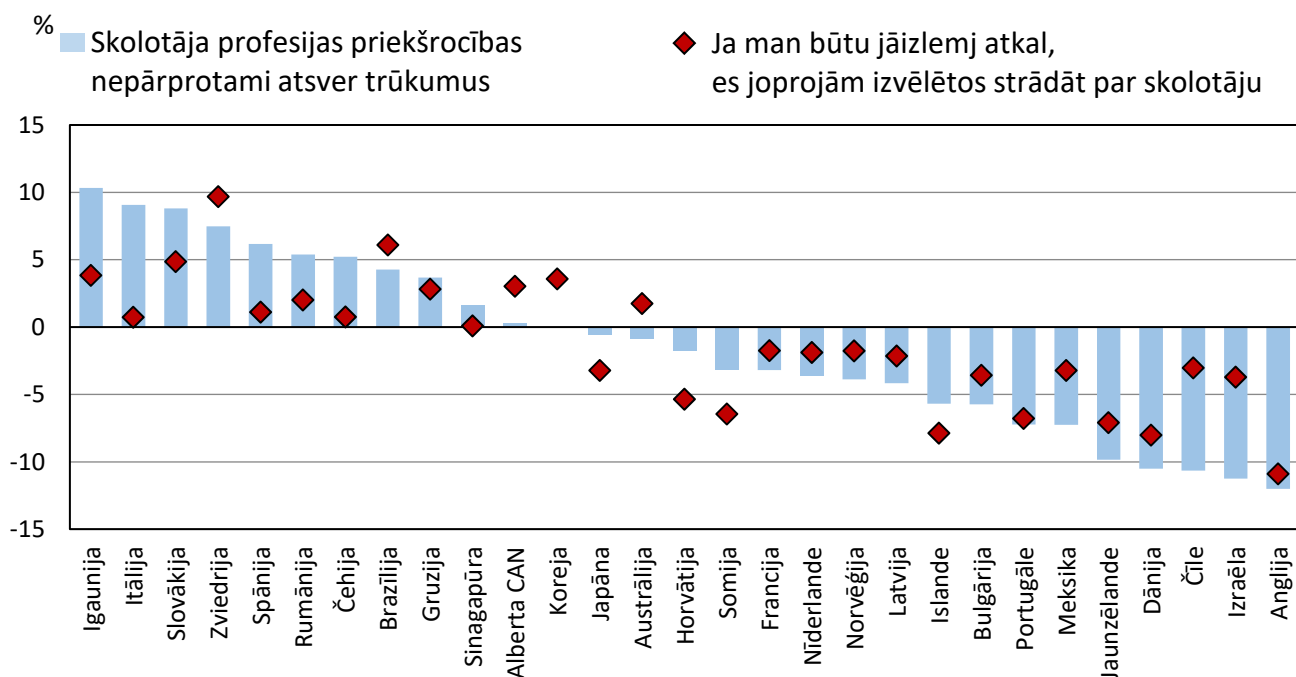
12. tabula. Skolu direktoru skaits procentos, kuri piekrīt vai pilnīgi piekrīt, ka skolotāja profesija sabiedrībā tiek cienīta. Dati no direktoru aptaujām.

	TALIS 2013	TALIS 2018	TALIS 2018-TALIS 2013
Igaunija	12	40	28
Somija	79	79	0
Latvija	38	27	-11

Skolotāju apmierinātība ar darbu pētījumā tiek skatīta divos aspektos – apmierinātība ar profesiju un apmierinātība ar darbu savā skolā. Ar savu profesiju skolotāji Latvijā ir mazāk apmierināti nekā vidēji OECD valstīs un kaimiņvalstīs. Apgalvojumam “Skolotāja profesijas priekšrocības nepārprotami atsver trūkumus” piekrīt vai pilnīgi piekrīt tikai 57% skolotāju, kas ir daudz mazāk nekā Somijā (92%), Igaunijā (80%) un Lietuvā (76%). Arī apgalvojumam “Ja man būtu jāizlemj atkal, es joprojām izvēlētos strādāt par skolotāju” piekrīt vai pilnīgi piekrīt tikai 65% Latvijas skolotāju, kamēr Somijā 79% un Igaunijā 74%, vidēji OECD 76%. Izmaiņas skolotāju viedokļos uz šiem jautājumiem piecu gadu laikā parādītas 3. attēlā. Latvijas un Somijas skolotāju viedokļi ir kļuvuši mazāk pozitīvi, kamēr Igaunijā skolotāju vērtējums par savu profesiju ir uzlabojies. Salīdzinoši lielas pozitīvas izmaiņas ir arī Itālijas, Slovākijas un Zviedrijas viedokļos, bet vairāk negatīvs Čīles, Izraēlas un Anglijas skolotājiem.

13. tabula. Skolotāju skaits procentos, kuri piekrīt vai pilnīgi piekrīt šiem apgalvojumiem par skolotāju profesiju. Dati no skolotāju aptaujām

	Igaunija	Somija	Latvija	Lietuva	OECD
Skolotāja profesijas priekšrocības nepārprotami atsver trūkumus.	80	92	57	76	76
Ja man būtu jāizlemj atkal, es joprojām izvēlētos strādāt par skolotāju.	74	79	65	64	76
Es nožēloju, ka nolēmu kļūt par skolotāju.	6	6	11	16	9
Es apsveru, vai nebūtu bijis labāk izvēlēties citu profesiju.	30	34	38	59	34

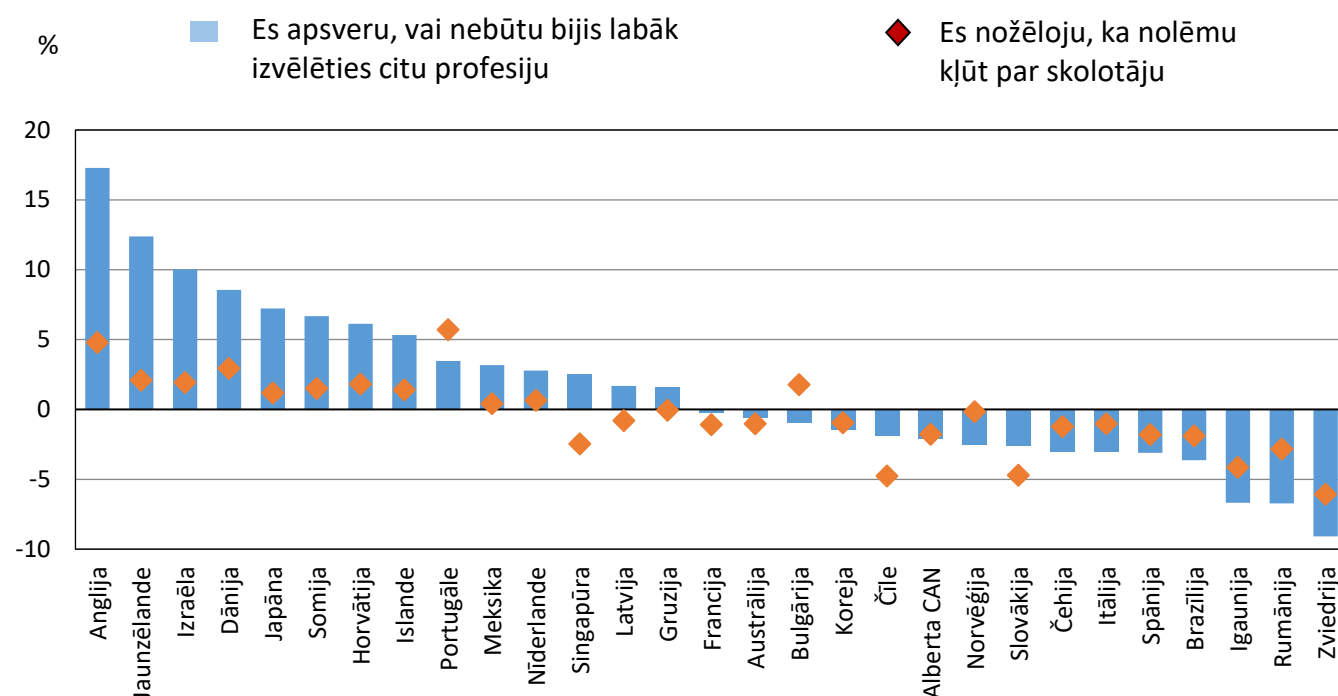

3. attēls. Skolotāju viedokļu izmaiņas par profesiju no 2013. līdz 2018. gadam – pozitīvais aspekts. Dati no skolotāju aptaujām.

Nākamie divi jautājumi par apmierinātību ar skolotāju profesiju tika formulēti no negatīvā aspekta. Latvijā par savu izvēli nožēloja 11% skolotāju, kas ir gandrīz divas reizes vairāk nekā Igaunijā un Somijā (6%).

Arī domas par iespējamo citas profesijas izvēli Latvijā ir daudziem skolotājiem (38%), tas ir nedaudz vairāk nekā Somijā (34%) un Igaunijā (30%), bet mazāk nekā Lietuvā (59%).

Salīdzinot ar 2013. gadu šajos jautājumos Latvijas skolotāju viedoklis maz mainījies (skat. 4. att.). Visvairāk negatīvāk noskaņoti ir kļuvuši Anglijas, Jaunzēlandes un Izraēlas skolotāji, bet pozitīvāk – Igaunijas, Rumānijas un Zviedrijas skolotāji.

4. attēls. Skolotāju viedokļu izmaiņas par profesiju no 2013. līdz 2018. gadam – negatīvais aspekts. Dati no skolotāju aptaujām.

Ja par skolotāja profesiju Latvijas skolotāji ir noskaņoti negatīvāk nekā vidēji OECD valstīs un mūsu kaimiņos, tad par darbu savā skolā ir pretēja situācija – mūsu skolotāji ir apmierinātāki ar darbu savā skolā (skat 14. tab.). Tikai 14% skolotāju vēlētos strādāt citā skolā, Somijā un vidēji OECD tādu ir 20%. 88% Latvijas skolotāju ieteiktu savu skolu kā labu darba vietu, 94% ir apmierināti ar savu sniegumu savā skolā un visumā ar savu darbu ir apmierināti 91% skolotāju.

14. tabula. Skolotāju skaits procentos, kuri piekrīt vai pilnīgi piekrīt šiem apgalvojumiem par skolotāju darbu savā skolā. Dati no skolotāju aptaujām

	Igaunija	Somija	Latvija	Lietuva	OECD
Es vēlētos strādāt citā skolā, ja tas būtu iespējams.	13	20	14	15	20
Man patīk strādāt šajā skolā.	85	87	94	90	90
Es ieteiktu savu skolu kā labu darbavietu.	82	82	88	81	83
Es esmu apmierināts(-a) ar savu sniegumu šajā skolā.	92	94	94	91	93
Visumā es esmu apmierināts(-a) ar savu darbu.	94	88	91	83	90

Skolu direktori Latvijā par savu profesiju kopumā ir apmierinātāki nekā skolotāji (skat. 15. tab.). Tomēr Latvijā tikai 65% skolu direktoru piekrīt, ka profesijas priekšrocības nepārprotami atsvēr profesijas trūkumus. Tas ir krietni mazāk nekā vidēji OECD valstīs (81%) un kā mūsu kaimiņvalstīs (83% - 88%). Tomēr 82% mūsu skolu direktori apgalvo, ka atkārtotā izvēlnē viņi atkal izvēlētos šo darbu. Un tikai 3% Latvijas skolu direktori nožēlo, ka uzņēmušies šo darbu. Vairāk direktori savu izvēli nožēlo Lietuvā (8%). Lietuvā arī ļoti liels skaits direktoru (77%) apsver, ka varbūt būtu labāk bijis izvēlēties citu profesiju. Latvijā tādu ir 25%, Igaunijā 13%, vidēji OECD valstīs 20%.

15. tabula. Direktoru skaits procentos, kuri piekrīt vai pilnīgi piekrīt šiem apgalvojumiem par savu profesiju. Dati no direktoru aptaujām

	Igaunija	Somija	Latvija	Lietuva	OECD
Šīs profesijas priekšrocības nepārprotami atsvēr trūkumus	83	93	65	88	81
Ja man būtu jāizlemj atkal, es joprojām izvēlētos šo darbu	85	86	82	84	87
Es nožēloju, ka nolēmu kļūt par direktoru	2	5	3	8	7
Es apsveru, vai nebūtu bijis labāk izvēlēties citu profesiju	13	21	25	77	20

Ar darbu savā skolā īsti nav apmierināti 12% Latvijas skolu direktoru – ja būtu iespējams tad viņi izvēlētos citu skolu. Tas ir apmēram tik pat daudz cik skolotāju (14%). Tomēr 99% piekrīt apgalvojumam, ka viņiem patīk strādāt savā skolā. Tas ir pavisam nedaudz vairāk nekā to apgalvo skolotāji (94%). Tikai daži procenti Latvijas skolu direktori nepiekrīt apgalvojumiem, ka ieteiktu savu skolu kā labu darba vietu, ka ir apmierināti ar savu sniegumu savā skolā, ka visumā ir apmierināti ar savu darbu. Līdzīgi ir mūsu kaimiņvalstīs un vidēji OECD valstīs.

16. tabula. Direktoru skaits procentos, kuri piekrīt vai pilnīgi piekrīt šiem apgalvojumiem par savu darbu skolā. Dati no direktoru aptaujām

	Igaunija	Somija	Latvija	Lietuva	OECD
Es vēlētos strādāt citā skolā, ja tas būtu iespējams.	9	20	12	7	15
Man patīk strādāt šajā skolā.	92	92	99	97	96
Es ieteiktu savu skolu kā labu darbavietu.	96	96	95	98	95
Es esmu apmierināts(-a) ar savu sniegumu šajā skolā.	87	96	95	93	94
Visumā es esmu apmierināts(-a) ar savu darbu.	94	92	97	94	95

Kopsavilkums

Skolu un skolotāju autonomija kopā ar atbalstu un kontroli var ievērojami uzlabot skolu un skolēnu sniegumus. Latvijā skolām ir salīdzinoši augsta autonomija attiecībā pret skolotājiem un skolēniem, bet salīdzinoši zemāka attiecībā pret skolas budžeta sadali. Skolotāju autonomija attiecībā uz mācībām Latvijā ir apmēram tāda pati vedēji OECD valstīs. Salīdzinoši visaugstākā brīvība ir mācību metožu izvēlē, salīdzinoši zemāka – mācību satura izvēlē.

Skolu vadības komandas Latvijā ir ar plašu pārstāvniecību – tajās bez direktora, direktora vietniekiem bieži iekļauti skolas padomes pārstāvji, skolotāji, skolēni un skolēnu vecāki. Tas vecina sabalansētu un demokrātisku lēmumu pieņemšanu.

Latvijā skolu direktori salīdzinoši bieži veic gan mācību tiešās un netiešās līderības aktivitātes. Viņi bieži sniedz skolotājiem uz novērojumiem balstītu atgriezenisko saiti par viņu darbu, sadarbojas ar skolotājiem skolēnu disciplīnas problēmu risināšanā, izstrādā skolai profesionālās pilnveides plānus. Latvijas skolu direktori cenšas paaugstināt skolotāju atbildību par skolēnu mācību sasniegumiem, atbalsta skolotāju sadarbību. Tomēr Latvijas skolu direktori salīdzinoši reti vēro mācības klasēs.

Viens no faktoriem, kas raksturo skolotāju līderību, ir dalība skolas lēmumu pieņemšanā. Latvijā skolotāji skolas lēmumu pieņemšanā ir iesaistīti daudz biežāk nekā vidēji OECD valstīs. Latvijā skolotāju autonomija lēmumu pieņemšanā, kuri saistīti ar mācībām (mācību saturs un mācīšanas metodes, skolēnu novērtēšana un disciplīnas noteikšana, mājas darbu daudzuma noteikšana), ir tāda pati kā vidēji OECD valstīs.

Skolotāju novērtēšana Latvijā ir daudzpusīga un tajā iesaistītas dažādas personas – gan skolas vadības komanda, gan kolēģi, gan ārējās personas. Skolotāju novērtēšana bieži rezultējas ar profesionālās pilnveides plānu izstrādi, atalgojuma palielināšanu, karjeras izaugsmē. Tomēr tās arī nereti saistītas ar darba līguma pārtraukšanu vai nepagarināšanu.

Lielākā daļa skolotāju atzīst, ka atsauksmes par viņu darbu ir rosinājušas pozitīvas pārmaiņas. Īpaši tas attiecas uz pedagogiskām prasmēm, skolēnu vērtējumu pielietošanu, zināšanām priekšmetā.

Pētījuma rezultāti parāda, ka tikai ceturtdaļa Latvijas skolotāju un tik pat skolu direktoru uzskata, ka skolotāju profesija sabiedrībā tiek cienīta. Tas atsaucas arī uz skolotāju viedokli par savu profesiju – tikai divas trešdaļas skolotāju, ja būtu tāda iespēja, atkal izvēlētos strādāt par skolotāju. Salīdzinoši negatīvais viedoklis par skolotāju profesiju pēdējo piecu gadu laikā ir tikai pastiprinājies.

Ja ar skolotāju profesiju mūsu skolotāji ir neapmierinātāki nekā vidēji skolotāji OECD valstīs, tad ar darbu savā skolā situācija ir pretēja – skolotāju apmierinātība ir augstāka. Deviņi no desmit skolotājiem ieteiktu savu skolu kā labu darba vietu, ir apmierināti ar savu sniegumu skolā un arī kopumā apmierināti ar savu darbu.

Arī Latvijas skolu direktori retāk nekā vidēji OECD valstīs uzskata, ka profesijas priekšrocības atsvēr trūkumus, tomēr ar darbu savā skolā viņi ir apmierināti – gandrīz visi apgalvo, ka patīk strādāt savā skolā un ir apmierināti ar sniegumu savā skolā un ar savu darbu kopumā.